

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

اقتصاد مقاومتی؛ مبانی، الزامات و راهکارهای اجرایی

سید عبدالرضا حسینی

hosseini.1102@gmail.com

چکیده

جمهوری اسلامی ایران طی ۳۸ سال گذشته، در عرصه های سیاسی، اقتصادی، نظامی و... با فرازونشیبهای بسیاری مواجه بوده است. پس از اتمام جنگ و شروع دوران سازندگی، نیاز کشور به یک انقلاب و تحول اقتصادی به شدت احساس می شد؛ لذا مسئولین وقت به صرافت افتادند تا تحولات توسعه گرایانه اقتصادی را در کشور آغاز نمایند. با توجه به پیشرفتهایی که بوقوع پیوست و افزایش تعاملات اقتصادی و تجاری با سایر کشورهای منطقه و جهان؛ استکبار جهانی و در رأس آن ایالات متحده و انگلیس سعی در برهم زدن توازن اقتصادی و تحلیل آن داشتند که به طور مثال می توان به تحریمهای اقتصادی به بهانه های واهی همچون دستیابی به فناوری انرژی هسته ای، حقوق بشر و... اشاره نمود. ناگفته نماند دربرهه هایی از تاریخ پس از انقلاب، به دلیل سیاستگذاری های صرفاً توسعه طلبانه منطبق با مدل غربی آن و اتکاء بیش از حد به نفت، اقتصاد ایران دچار ضعف و ضربه پذیری نیزگردید. این عوامل و برخی عوامل آشکار و پنهان دیگر سبب گردید تا مقام معظم رهبری مدل "اقتصاد مقاومتی" را ارائه و تبیین نمایند تا راه حلی برای مقاوم نمودن اقتصاد ایران و شکوفایی و رونق آن باشد. دراین مقاله سعی برآن است تا اقتصاد مقاومتی تعریف و تبیین؛ و الزامات، شاخصها و راهکارهای اجرایی آن هرچند مختصر ارائه گردد تاگشایشی باشد برای تحقیقات آتی. کلمات کلیدی: اقتصاد مقاومتی، دانش بنیان، کارآفرینی

Abstract

Islamic Republic of Iran have been encountered with a lot of ups and downs in the arena of the politics, economics, military and so forth during the last 38 years. After finishing the war and starting the constructive era, there was felt a severe need for an economic revolution and change; therefore the officials of that time were going to commence some economic development-oriented evolutions across the country.

Considering the happening developments and increasing the economic and commercial interactions with other countries throughout the region and the world; the global arrogance, especially the United States of America and the Great Britain tried to disturb the economic balance and its analysis, for instance the economic sanctions with unsubstantial excuses like achieving the nuclear energy technology, human rights and so forth.

It is to mention that during some periods after the Revolution, due to some mere expansionist policies according to its western model and over-relying to the oil, Iran's economy suffered weakness and was too vulnerable.

These reasons and some other overt and covert factors caused that the Supreme Leader has offered and explained the "Resistive Economy" model so as to be a solution for making resistant and for prosperity and flourishing of Iran's economy.

In this paper it is tried to briefly explain and define the Resistive Economy; its requirements, indexes and executive strategies so as to be a kind of opening for future studies

Key words : Resistive Economy, Knowledge base , Entrepreneurship

مقدمه

هر جامعه ای در راستای پیشرفت و رونق اقتصادی خود؛ باید به مفاهیم و خرده فرهنگهای اقتصادی خود توجه ویژه نموده و آنها را دقیق بشناسد. هر جامعه ای دارای یک نوع مکتب و سیستم اقتصادی با اقتضائات خاص خود می باشد. پس از پیروزی شکوهمند انقلاب اسلامی و پایان جنگ تحمیلی، استکبار جهانی و در رأس آن آمریکا و انگلیس در صدد برآمدند تا در عرصه های مختلف نرم و سخت همچون حوزه های امنیتی، نظامی، سیاسی، اجتماعی، فرهنگی و... ضربات مهلکی را به اصل نظام اسلامی وارد نمایند و در این مسیر از هیچ کوششی فروگذار نبودند. اما آنچه در این بین بیش از همه خودنمایی می کند، سرمایه گذاری دشمن در ورود و تأثیرگذاری منفی و مخربانه در عرصه اقتصادی است؛ چراکه در وهله اول، در سایه حوزه های یادشده، به موفقیت چندانی دست نیافت که خود دلایل گوناگونی دارد که واگویی آن خارج از چارچوب تحقیق در حال نگارش است و از طرف دیگر به این موضوع پی برده بود که اگرستونهای اقتصادی ایران را هدف قرار دهد می تواند سایر حوزه های امنیتی، سیاسی، اجتماعی و فرهنگی را تحت تأثیر قرار دهد.

تحریمهای ظالمانه و کارشکنی های دشمنان در عرصه بین المللی و تهدید و ارباب سایر کشورها در خصوص ادامه همکاریهای اقتصادی با ج.ا.ایران و البته سوء مدیریت مسئولین ذیربط در واکنش و عبور از شرایط پیش آمده سبب گردید تا مقام معظم رهبری برای اولین بار، واژه اقتصاد مقاومتی را در ادبیات اقتصادی کشور مطرح نمایند.

اقتصاد مقاومتی بیش از آنکه یک دستورالعمل و یا آئین نامه اجرایی باشد، فرهنگی است غنی که بیانگر مجموعه ای از تعاریف، شاخصها، سیاستها و الزاماتی است که اقتصاد ملی را برای شرایط بوجود آمده و برای مقابله با شرایط پیش بینی نشده آینده مهیا می نماید و نوعی انعطاف پذیری و اقتدار همزمان را برای اقتصاد کشور به ارمغان می آورد. (تراب زاده و سجادیه، ۱۳۹۲) خطای رایجی که در مواجهه با اقتصاد مقاومتی با آن برخورد می نمایم این است که به اقتصاد مقاومتی به منزله یک آرامبخش و مسکن در مقابله با تحریمهای اعمال شده نگریده می شود؛ درحالیکه اقتصاد مقاومتی تدافع، پیشگیری و تهاجم را توأمان باهم و باتوجه به اقتضائات مختلف در خود جای نهاده است.

خودکفایی و بیمه شدن اقتصاد کشور (پیگیری)، مقابله با تحریمها (تدافع) و دور زدن تحریمها و نفوذ در بازارهای جهانی (تهاجم) را در درون خود دارد و این مهم تحقق نمی یابد مگر به عزم و اراده ملی در بستر اقتصاد مقاومتی. در نگاه اول در اقتصاد مقاومتی، مفهوم مقابله با تحریمها در ذهن متبادر می شود. تعبیری اینچنین از اقتصاد مقاومتی به دلایل زیر ناکارآمد خواهد بود:

- انفعالی بودن در خصوص تحریمها (رویکرد واکنشی)
- تحلیل و رو به زوال رفتن مراکز اقتصادی در بلند مدت
- تحمیل هزینه های مازاد بر کشور
- سردرگمی مسئولان تصمیم ساز و تصمیم گیر در دوران پسا تحریم
- بروز ضعف و انفعال در دیپلماسی اقتصادی

تعریف اقتصاد مقاومتی

اقتصاد مقاومتی برای اولین بار در سال ۱۳۸۹ توسط مقام معظم رهبری مطرح شد. ایشان اقتصاد مقاومتی را اینگونه بیان کرده اند: " اقتصاد مقاومتی، اقتصادی است که برای یک ملت، حتی در شرایط فشار و تحریم، زمینه رشد و شکوفایی را فراهم می آورد ".

اقتصاد مقاومتی یعنی اقتصادی که باتوجه به قوتها و ضعفهای داخلی و تهدیدها و فرصتهای بیرونی ، سناریوسازی می کند و برای هر شرایطی برنامه دارد . اقتصادی راهبردی است که محیط سنج است و درون و برون خود را به خوبی می بیند و برای شرایطی که هر لحظه ممکن است تغییر کند ، واکنش مناسبی دارد .

اقتصاد مقاومتی را می توان اقتصادی عنوان کرد که در آن علاوه بر تعاملات پویا با دنیای خارج و استفاده از امکانات تجارت آزاد ، امنیت اقتصادی کشور حفظ شده و نوسانات محیط بین المللی اقتصادی و تهدیدهای آن ، کمترین اثر سوء را بر روند بلند مدت متغیرهای اقتصادی داشته باشد . در اقتصاد مقاومتی باید سعی شود تا همه ظرفیتهای اقتصادی به حداکثر بهره برداری از توان خود برسند . (تاری و همکاران ، ۱۳۹۱)

اقتصاد مقاومتی منفعل نیست و در مقابل اهداف شوم نظام سلطه ، ایستادگی می کند و سعی در تغییر ساختارهای اقتصادی موجود و بومی سازی آن براساس جهان بینی و اهداف خود دارد . (افشار ، ۱۳۹۱)

اقتصاد مقاومتی به کاهش وابستگی و اتکاء به توانمندیهای داخلی و ظرفیتهای تولید داخل تکیه دارد و تلاش خود را معطوف به خودکفایی نموده است .

البته اقتصادمقاومتی فراتر از خودکفایی اقتصادی است ؛ در خودکفایی تلاش می شود که وابستگی به خارج کم شود و از تولیدات داخل استفاده شود ، اما در اقتصاد مقاومتی تلاش براین است که از تحریمها به عنوان فرصت نیز استفاده شود و بحران ها را پشت سر بگذارد . با اقتصاد ریاضتی هم تفاوت دارد . هدف از اقتصاد مقاومتی ایجاد رفاه عمومی در شرایط بحران و غیر بحران اقتصادی است .

الگوی اقتصاد مقاومتی یک الگوی اسلامی – اجتماعی در بعد اقتصادی است . الگوی اقتصاد مقاومتی دارای ابعاد گسترده ای در حوزه های اقتصادی ، سیاسی ، فرهنگی ، رفتاری و بین المللی است .

از دیگر اصول اقتصاد مقاومتی می توان به مواردی همچون مهار سوداگری و فساد ، عاملیت توده های مردم ، خوداتکایی ، اولویت گذاری طرح ها و برنامه ها و فرهنگ جهاد و مقاومت اشاره کرد . (نریمانی وعسکری، ۱۳۹۱)

اقتصاد مقاومتی همانطور که تلویحاً اشاره گردید ، اقتصادی مردم بنیاد است ؛ یعنی اقتصاد دولتی نیست ، اقتصادی مردمی است با همت ، سرمایه و حضور مردم محقق می شود که برخی از عمده روشهای مردمی کردن اقتصاد در راستای تحقق اقتصاد مقاومتی به شرح ذیل است :

- حساس کردن مردم به اقتصاد کشور
- درگیر کردن مردم به مثابه مصرف کننده فعال در مسائل اقتصادی کشور
- درگیر کردن اقشار مختلف مردم به مثابه تولیدگر و توزیع کننده
- رفتن به سمت الگوی مشارکت مردمی در پیشرفت و ایجاد نهاد برای آن

ارکان اقتصاد مقاومتی

- ۱- استفاده از اقتصاد دانش بنیان
- ۲- مدیریت مصرف و طراحی الگوی صحیح مصرف
- ۳- حمایت از تولید ملی و کشاورزی و تقویت بنیان داخلی تولید
- ۴- ترویج عقود اسلامی در عرصه بانکداری
- ۵- مردمی بودن
- ۶- توسعه کارآفرینی و اشتغالزایی
- ۷- تقویت تعامل بین دانشگاه و صنعت

- ۸- تکیه بر صادرات غیرنفتی
- ۹- کاهش واردات غیرضرور
- ۱۰- رونق صنایع کوچک و متوسط و بهره برداری مطلوب از آن

الزامات اقتصاد مقاومتی

از بعد زمانی ، الزامات اقتصاد مقاومتی به دو دسته تقسیم می شود :

- ۱- کوتاه مدت : این الزامات مربوط به برنامه ها و امور اجرایی کشور است و شامل حمایت از تولید ملی ، مدیریت منابع ارزی ، مدیریت مصرف ، استفاده حداکثری از زمان ، ، منابع و امکانات و حرکت براساس برنامه می باشد .
  - ۲- بلندمدت : این دسته الزامات مرتبط با اصلاح نظام اقتصادی کشور است و شامل تکیه بر مردم و واگذاری امور اقتصادی بر آحاد مردم ، مقاوم بودن اقتصاد در برابر فشارها و تحریمهای بین الملل ، اقتصاد دانش بنیان و توجه بیشتر به تولید علم ، دانش و شرکتهای دانش بنیان ، کاهش وابستگی به نفت و تقلیل خام فروشی و تبیین دانشگاهی اقتصاد مقاومتی می باشد .
- در ادامه به اختصار ، برخی از الزامات اقتصاد مقاومتی از نگاه مقام معظم رهبری شرح داده خواهد شد و در پی هرکدام از آنها ، شرح مختصری از دیدگاههای نویسنده بیان می گردد ؛

• مدیریت مصرف و جلوگیری از مصرف گرایی و مصرف کالاهای ساخت داخل

" تعادل در مصرف و مدیریت مصرف این است که ما از تولید داخلی استفاده کنیم ؛ این را همه دستگاههای دولتی توجه داشته باشند . آحاد مردم هم مصرف تولید داخلی را بر مصرف کالاهایی با مارک های معروف خارجی ترجیح بدهند . "

نکته قابل تأمل در این خصوص ؛ استفاده از ظرفیتهای رسانه و آموزش و پرورش است . رسانه و بویژه صدا و سیما که رسانه ملی محسوب می شود می تواند نقش بسزا و مهمی در تغییر و اصلاح الگوی مصرف ایفا نماید . از سوی دیگر آموزش و پرورش و آموزش عالی در مقاطع پایه با گنجاندن محتوای اصلاح الگوی مصرف در دروس مربوطه و در مقاطع بالاتر و تحصیلات تکمیلی با اختصاص دادن سرفصل و واحدی برای تدریس مبانی اقتصاد مقاومتی ، این مؤلفه را به شیوه ای صحیح برای آینده سازان کشور تبیین نمایند .

• مبارزه با مفاسد اقتصادی و اداری

در این راستا باید یک نگاه فرابخشی و فرا ارگانی حاکم باشد تا بتوان با این معضل که روز به روز بر تعداد پرونده های آن افزوده می شود و به تبع آن بی اعتمادی مردم را سلب می کند مبارزه نمود .

در بخش نرم افزاری به شدت نیازمند اصلاح قوانین و تدوین قوانین جدید می باشیم تا خلأهای قانونی در این حوزه برطرف و از دست اندازی به بیت المال جلوگیری شود .

• مردمی کردن اقتصاد و توانمند کردن بخش خصوصی براساس اصل ۴۴

" معظم له اشاره داشتند که بخش خصوصی را باید کمک کرد . نقش مردم در اقتصاد مقاومتی ، نقشی پر رنگ است . اقتصاد مقاومتی ماهیتاً اقتصادی مردمی است . از هر طریقی که لازم است ، کاری کنید که بخش خصوصی و بخش مردمی فعال شود . "

نکته حائز اهمیت در واگذاری امور اقتصادی به بخش خصوصی جلوگیری از رانت و حضور مدیران ارشد دولتی در رأس امور و واگذار شده می باشد که علاوه بر تجمع ثروت و ایجاد فساد ، سبب می شود که رویکرد این مدیران به قوانین و آئین نامه های دولتی و وزارتخانه ها و سازمانهای متبوع خود براساس منافع شخصی باشد و عرصه جدیدی در این زمینه مهیا نگردد و بهره وری و بازدهی مطلوب مورد نظر در بخش خصوصی با ادغام در سیاستهای بعضاً محدود کننده و اقتصاد دولت محور و سوسیالیستی ، محقق نگردد . لذا بخش خصوصی واقعی که کمتر از تسهیلات و اعتبارات بانکها و سازمانهای دولتی بهره می برند باید وارد عرصه اقتصادی بشوند تا منشأ تحولات خیر گردند و مردم بتوانند نقش خود را به خوبی در تحقق اقتصاد مقاومتی ایفا نمایند .

• کاهش وابستگی به نفت و اقتصاد تک محصولی

" کاهش وابستگی به نفت یکی دیگر از الزامات اقتصاد مقاومتی است. برای این جایگزینی، صنایع دانش بنیان از جمله کارهایی است که می تواند این خلأ را تا میزان زیادی پر کند. "

در این حوزه نکته حائز اهمیت این است که متأسفانه خام فروشی به بلای خانمان سوز در اقتصاد ایران تبدیل شده است. تمام دنیا به این نکته رسیده است که عرضه محصولات بدون ارزش افزوده نه تنها سودی را ایجاد نمی نماید بلکه در بلند مدت موجب کاهش رشد اقتصادی و تحلیل رفتن توان و بنیه اقتصادی جوامع خواهد شد. از سوی دیگر سوخت های فسیلی و منابع زیر زمینی عمری محدود و پایان پذیر دارند.

در خصوص نفت باید عنوان کرد که تقویت صنایع جانبی و پایین دستی و سوق دادن صنایع دانش بنیان به سمت حوزه نفت، می تواند کشور را از واردات محصولات وابسته به نفت بی نیاز نماید.

• برنامه ریزی و حرکت براساس برنامه و عدم تغییر ناگهانی سیاستها و قوانین

" حرکت براساس برنامه یکی از کارهای اساسی است. تصمیم های خلق الساعه و تغییر ناگهانی مقررات، جزء ضربه هایی است که به اقتصاد مقاومتی وارد می شود و به مقاومت ملت ضربه می زند. "

متأسفانه در وضع قوانین و اجرای قوانین موجود در حوزه اقتصادی، اعمال سلیقه فراوانی می شود و خوانش اقتصاددانان و تیم اقتصادی دولت از قوانین موجود مصوب، بر مبنای فضای سیاسی و بعضاً رعایت منافع حزبی و شخصی صورت می پذیرد.

علاوه بر این با روی کار آمدن دولتهای جدید، رویه ها و نگرشها به مقوله اقتصاد رنگ و بوی دیگری به خود می گیرد که سبب تغییر قوانین و وضع مقررات جدید نیز می شود.

درپاره ای از موارد این تغییرات باعث سردرگمی فعالین اقتصادی بخش خصوصی می شود که پایه و رکن اساسی اقتصاد مقاومتی هستند.

• توجه به توانمندسازی شرکتهای دانش بنیان

" یکی از بخشهای مهمی که می تواند این اقتصاد مقاومتی را پایدار کند، همین شرکتهای دانش بنیان است؛ این یکی از بهترین مظاهر و یکی از مؤثرترین مؤلفه های اقتصاد مقاومتی است که باید دنبال کرد. "

از جمله کارهایی که می توان در حوزه اقتصاد دانش بنیان انجام داد، جذب نخبگان دانشگاهی و حمایت از آنان از جمله با اعطای تسهیلات برای تأسیس شرکت به منظور تولید انبوه و تجاری سازی ایده های نو و خلاق برای رونق اقتصادی و جلوگیری از خروج ارز برای واردات بویژه در شرایط تحریم می باشد.

از کارهای دیگر می توان به تأسیس و بسط و گسترش پارکهای علم و فناوری اشاره نمود. این پارکها می توانند بستر مناسبی را برای تولید ایده های نو و خلاق و تربیت نیروهای دارای استعداد در این زمینه فراهم آورند. لذا باید در این زمینه بودجه های قابل توجهی در نظر گرفت و دیدگاهی که مبنی بر صرف هزینه در این خصوص می باشد به نگرش سرمایه گذاری و بازگشت چندین برابری سرمایه در این حوزه مبدل گردد.

راهکارهای اجرای اقتصاد مقاومتی

۱- حذف دلار و طلا به عنوان پشتوانه پول ملی

نوسانات شدید نرخ دلار در طی زمان که ناشی از تورم جهانی و بحران های بوجود آمده می باشد و نیز استفاده دولت ایالات متحده از دلار به عنوان ابزاری قدرتمند برای اعمال قدرت خود از طریق چاپ دلار بدون پشتوانه کافی و تغییر ارزش آن در مقاطع زمانی مختلف، می تواند به اقتصاد ایران که پشتوانه پول ملی آن دلار می باشد، ضربات سنگینی وارد نماید.

حذف دلار به عنوان روش متداول مبادلات تجاری فیما بین ایران و سایر کشورها از طریق مبادله با ارز رایج کشورهای مقصد و تقویت پول ملی به عنوان یکی از ارزهای معتبر در تجارت جهانی از اقدامات مؤثر می باشد. خاطر نشان می شود برای تحکیم پول ملی نیاز به گذر زمان و عبور از شرایط تحریم و اصلاح ساختار موجود می باشیم که خود فرآیندی زمان بر می باشد.

با توجه به ظرفیتهای موجود در ایران ، موارد دیگری را می توان به عنوان بخشی از پشتوانه پول ملی در نظر گرفت که به طور خلاصه عبارتند از : منابع نفتی و گازی ، منابع طبیعی و دریایی و معادن ، زمینهای مرغوب و جنگلها و ...

۲- توسعه شرکتهای دانش بنیان

صنایع دانش بنیان اشاره به صناعی دارد که ضمن برخورداری از فناوری های پیشرفته متکی به تخصص علمی پیشرفته هستند و مشخصه غالب آنها هزینه بالا در تحقیق و توسعه می باشد. (کیبل و ویکنیسون ، ۲۰۰۰)

براساس آمار(OECD) صنایع مذکور شامل وسایل نقلیه فضایی و هوایی ، تولید مواد شیمیایی نظیر دارو ، ماشین آلات اداری ، رادیو و تلویزیون ، وسایل ارتباطی ، ابزار پزشکی و ابزار اپتیکی و ابزار دقیق اندازه گیری طبقه بندی شده اند. (مارکاتو ، ۲۰۰۷)

ویژگیهای اقتصاد دانش بنیان

- اقتصاد دانش بنیان ، اقتصاد کمیابی منابع نیست ، بلکه اقتصاد فراوانی منابع است ؛ چرا که اطلاعات و دانش هم می تواند بارها مورد استفاده قرار گیرند و هم رشد و ارتقاء پیدا کنند .
- بازار دانش بازاری ناهمگون است و صاحبان دانش به صورت انحصاری یا شبه انحصاری عمل می کنند .
- اقتصاد دانش بنیان برخلاف اقتصادهای ملموس و فیزیکی ، اقتصادی بارز نمی باشد و بیشتر نرم افزاری است .
- در اقتصاد دانش بنیان فضای فیزیکی و محل فعالیت اهمیت چندانی ندارد .
- اطلاعات و دانش در اقتصاد دانش بنیان در صورت وجود بستر مناسب ، بسیار راحت و آسان نفوذ می کند تأثیرگذار می باشد .

- در اقتصاد دانش بنیان سهم قابل توجهی از تولید سرانه ملی در رشته فعالیتهای دانش پایه و دانش ساز مانند صنایع دارای فناوری برتر از خدمات مالی و تجاری پیشرفته و کارآمدتر و بویژه از فعالیتهای آموزشی و پژوهشی تخصصی تولید می شود . (ناظمان ، ۱۳۸۹)

نتایج دستیابی به اقتصاد دانش بنیان

- مدیریت بنگاه را کارآمدتر می کند
- روشهای مرسوم در فرآیند تولید و ارائه خدمات را بهینه می نماید
- سازمان و تشکیلات را اثربخش تر می نماید
- ارتقای کیفیت محصول و خدمات
- انطباق پذیری بیشتر در تولیدات و ارائه خدمات جدید با نیازهای موجود و پیش بینی شده در آینده (ناظمان، ۱۳۸۹)

۳- حمایت از کسب و کارهای کوچک و کارآفرینی

کارآفرینی موتور محرکه توسعه اقتصادی کشورهای توسعه یافته و در حال توسعه است . در ایران در تعریف ارائه شده از سوی وزارت صنایع و معادن ، بنگاههای کوچک و متوسط ، دارای کمتر از ۵۰ نفر کارگر هستند . در کشورهای در حال توسعه اینگونه بنگاهها به طور میانگین بیش از نیمی نیروی انسانی شاغل در اقتصاد را به خود اختصاص داده اند و از طرفی دیگر علاوه بر ۴۶ درصد تولید ناخالص ملی ، ۵۵ درصد محصولات نوآورانه و جدید توسط این نوع بنگاههای کوچک و متوسط ایجاد می شوند . در ایران ۸۰ درصد از جامعه تجاری را اینگونه شرکتهای تشکیل می دهند . با توجه به پتانسیل بنگاههای کوچک و متوسط در شرایط در حال تحول محیطی و گذار از بحران های محیطی ، همچنین نقش اینگونه بنگاهها در توسعه پایدار ، باید برنامه ریزی در زمینه های مختلف فعالیتهای آنها مدنظر قرار گیرد . (اخوان و صراف، ۱۳۸۶)

تجاری شدن ایده های کارآفرینان در بستر صنایع کوچک و متوسط تحقق می یابد . امروزه شرکتهای کوچک و متوسط به عنوان عامل عمده رشد در کشورهای در حال توسعه قلمداد می شود و در این کشورها که ایران هم در آن طبقه بندی می شود باید به واحدهای کوچک و متوسط اولویت بالایی داد .

۴- گسترش دانشگاههای کارآفرین

این مدل از دانشگاهها، دانشگاههایی هستند که فاصله ای با صنعت و جامعه ندارند و تبدیل به مراکزی شده اند که به طور ویژه و دقیق در جهت شناسایی و رفع نیازهای واقعی جامعه عمل می نمایند. لذا دانشگاه کارآفرین، دانشگاهی است که نه تنها در پاسخگویی به نیازها و انتظارات متنوع محیط خود موفق است، بلکه برنامه ها و فرآیندهای عملیاتی آن برای اشاعه فرهنگ کارآفرینی و تربیت و پرورش نیروهای کارآفرین مدنظر قرار می گیرد.

۵- توسعه گردشگری

صنعت گردشگری نه تنها گامی برای تقویت فرهنگهاست، بلکه گامی بسوی پیشرفت و تحول اقتصادی بشمار می آید. با توجه به ظرفیتهای و جاذبه های موجود این حوزه در داخل کشور، می توان با یک برنامه ریزی صحیح و اصولی در این راستا، از اقتصاد متکی به نفت فاصله گرفت. این صنعت گسترده ترین صنعت خدماتی است و یقیناً در سالهای آینده با سرعت بیشتری گسترش خواهد یافت.

یکی از بخشهای مهم اقتصادی کشورها، گردشگری است که سهم بسزایی در رشد و توسعه اقتصادی دارد. این رشته از فعالیتهای نه تنها باعث سرمایه گذاری خصوصی در بخش گردشگری می شود، بلکه دولتها نیز مقادیر قابل توجهی از منابع مالی و انسانی خود را صرف این گونه از درآمد ملی می نمایند.

توسعه این صنعت در کشوری همچون ایران با نرخ بیکاری بالا، اقتصاد تک محصولی و محدودیت منابع ارزی؛ از اهمیت فراوانی برخوردار است.

طبق انتشار آمار رسمی سازمان گردشگری جهانی، کل گردشگران دنیا در سال ۱۹۵۰ میلادی تقریباً ۲۵ میلیون نفر؛ سال ۲۰۰۰ میلادی حدود ۷۰۰ میلیون نفر و پیش بینی می شود در سال ۲۰۲۰ این تعداد به حدود یک میلیارد و ششصد میلیون نفر خواهد رسید. (کاظمی، ۱۳۸۵، ۴) حال با این گسترش روزافزون، ایران با توجه به ظرفیتهای بالقوه ای که در این حوزه دارد، می تواند با ایجاد بسترهای مناسب سخت افزاری و نرم افزاری و سازوکارهای مناسب و البته نگاه ویژه مسئولین ذیربط؛ سهم قابل توجهی نسبت به کل سرمایه در گردش و سودهای حاصله را به دست آورد.

از دیگر راهکارهای پیاده سازی اقتصاد مقاومتی می توان به حمایت از تولید ملی، دوری از اقتصاد سرمایه محور، دلال محور و مصرف گرا و اجرای سیاستهای کلی اصل ۴۴ قانون اساسی اشاره کرد.

با توجه به نامگذاری سال ۹۵ به عنوان سال "اقتصاد مقاومتی و اقدام و عمل"؛ در ادامه به ۱۰ اقدام عملی از دیدگاه مقام معظم رهبری که می توان به عنوان مهمترین محورهای تأثیرگذار در خصوص بسترسازی و اجرایی شدن اقتصاد مقاومتی از آن نام برد اشاره می گردد:

۱- شناسایی و تمرکز بر زنجیره های اقتصادی مزیت دار کشور

"مسئولین محترم دولتی باید فعالیتهای و زنجیره های اقتصادی مزیت دار کشور را شناسایی کنند و بر آنها متمرکز بشوند؛ بعضی از فعالیتهای اقتصادی در کشور اولویت دارد، اهمیت دارد، مثل مادر می ماند و از آن باب های متعدد اقتصادی و تولیدی گشوده می شود. روی آنها می بایست متمرکز شد و آنها را باید شناسایی کرد و نقشه راه را مشخص کنند و تکلیف همه را معلوم کنند"

۲- زنده کردن تولید داخلی

"بعضی ها به کمتر از ظرفیت کار می کنند، بعضی ها کار نمی کنند؛ بایستی تولید را زنده کنیم، تولید را احیاء کنیم."

۳- جلوگیری از تضعیف تولید داخلی

"ما تجارت خارجی داریم، وارداتی داریم و به یک چیزهایی احتیاج داریم، لکن باید توجه شود که این خریدهای ما، قدرت تولید داخلی را تضعیف نکند. اینکه ما همه چیز را از خارج وارد کنیم و نگاه نکنیم که این خرید ما، این واردات ما چه بلایی سر تولید داخلی می آورد خطاست؛ پس در خریدهایی که می کنیم که تولید داخلی تضعیف نشود."

۴- مدیریت منابع مالی که از بانکها و مراکز خارجی به کشور وارد می شود

" وقتی که این پولهای موجود ما در خارج که حالا هرچند ده میلیاردی که هست برگشت ، در مصارفی به کار نرود که این پول هدر بشود . این پولی که وارد کشور می شود ، کشور نیاز دارد و درجه اول مثلاً تولید است ؛ مواظب باشند این پولی که وارد می شود هدر نرود و از بین نرود و صرف کارهای بیجا و اسرافها نشود ؛ یعنی مدیریت منابع مالی ای که از بانکها و مراکز خارجی به کشور وارد می شود "

۵- دانش بنیان شدن بخشهای مهم اقتصاد داخلی

" بخشهایی در اقتصاد وجود دارد که مهم و دارای اهمیت است نظیر کشتیرانی ، بخش نفت و گاز ، هواپیما ، خودرو که باید دانش بنیان بشوند "

۶- احیاء و بهره برداری از بخشهای سرمایه گذاری شده در کشور

" بخشهایی که قبلاً در قبال آن زحمت کشیده شده و سرمایه گذاری شده است باید اکنون بهره برداری لازم از آن صورت گیرد . ما در زمینه نیروگاه سازی در کشور سرمایه گذاری خوبی کرده ایم ، در زمینه پتروشیمی سرمایه گذاری خوبی صورت گرفته و حتی برخی کشورهای دیگر هم به نیروگاه ارزانی که ما می سازیم نیاز دارند . چه لزومی دارد که در این زمینه ها تکنولوژی مربوطه را از خارج کشور تأمین نمائیم و یا افرادی را بیاوریم که برای ما نیروگاه بسازند "

۷- انتقال فناوری ؛ شرط معاملات خارجی

" در همه معاملات خارجی ، انتقال فناوری را شرط کنیم . فرض کنید اگر یک وسیله یا یک شی تولیدی جدیدی را می خواهند بخرند ، تولید شده را نخرند ، آن شی را با فناوری مخصوص خودش تهیه کنند و بیاورند ؛ فناوری را داخل کشور کنند . در قراردادهای این را باید به شدت مورد توجه قرار بدهند "

۸- مبارزه جدی با فساد

" با فساد مبارزه جدی بشود ، با ویژه خواری مبارزه جدی بشود ، با قاچاق مبارزه جدی بشود ، اینها دارد به اقتصاد کشور لطمه می زند و ضررش را مردم می بینند . در مقابل آن مجموعه ای که فرض بفرمائید با زدوبست هایی در زمینه اقتصادی ویژه خواری می کنند ، خودشان را از امتیازات ویژه برخوردار می کنند و با دچار فساد پولی و مالی و اقتصادی می شوند ، سهل انگاری کنیم ، قطعاً کشور ضرر خواهد کرد ؛ نباید سهل انگاری بشود . قاچاق همین جور است ؛ باید با قاچاق به معنای واقعی کلمه مبارزه کنند "

۹- ارتقای بهره برداری از انرژی

" ما اگر بتوانیم بهره وری انرژی را ارتقاء دهیم ، بالا ببریم و صرفه جویی کنیم ، صد میلیارد دلار صرفه جویی خواهد شد ؛ مبلغ کمی نیست ، مبلغ زیادی است ؛ این را جدی بگیرند "

۱۰- تقویت صنایع متوسط و کوچک

" به صنایع کوچک و متوسط نگاه ویژه بکنند . آن چیزی که در متن جامعه اشتغال ایجاد می کند ، تحرک ایجاد می کنند و طبقات پائین را بهره مند می کند ، همین صنایع کوچک و متوسط است ؛ اینها را تقویت کنند و پیش ببرند "

شاخصهای نشان دهنده اقتصاد مقاومتی

۱- سرمایه اجتماعی بالا : هرچه میزان اعتماد میان مردم و دولت در راستای اجرای برنامه های اقتصاد مقاومتی بالا باشد ، نشان از تحقق اهداف مورد نظر در بستر اقتصاد مقاومتی می باشد .

۲- تنوع درآمدهای صادراتی کشور : اقتصاد تک محصولی و صادرات مواد خام اقتصاد کشور را به سمت وابستگی سوق می دهد و کشور را در مقابل تحریمها شکننده تر می نماید . لذا تنوع منابع درآمدی ، حاکی از پویا شدن اقتصاد و تحقق برنامه های اقتصاد مقاومتی خواهد بود .

۳- نرخ رشد اقتصادی بالا: از دیگر نشانه های تحقق و بروز و ظهور عینی اقتصاد مقاومتی، نرخ رشد مداوم اقتصادی بالا می باشد که این عامل موجب بالا رفتن درآمدها (افزایش قدرت خرید)، افزایش سطح رفاه مردم و کاهش شکاف درآمدی میان افراد جامعه می شود.

۴- نرخ پایین بیکاری: افزایش جرم و جنایت، بالا رفتن نرخ طلاق، کاهش سطح عمومی رفاه، افزایش بیماری های روانی، اعتیاد و... از جمله پیامدهای بیکاری فزاینده در اقتصاد می باشد.

نرخ بالای بیکاری یعنی عدم رونق تولید و این یعنی اقتصاد مقاومتی که اقتصادی تولیدمحور است در مسیر خود دچار عارضه گردیده است. (تاری و همکاران، ۱۳۹۱)

۵- گسترش کارآفرینی: در اقتصاد مقاومتی از طریق توزیع عادلانه منابع، اطلاعات و تسهیلات و بسترسازی برای مشارکت بخش خصوصی؛ زمینه گسترش کارآفرینی در عرصه های اقتصادی و اجتماعی فراهم می شود. لذا هرچقدر گردش سالم اطلاعات بیشتر گردد، فرصت برای عملیاتی شدن طرحهای مبدعانه و به تبع آن کارآفرینی که از الزامات اقتصاد مقاومتی است رونق می گیرد.

۶- تأثیرپذیری اندک از بحران های اجتماعی

۷- رهایی از اقتصاد نفتی

۸- پرهیز از غالب کردن بخش مجازی اقتصاد (بازار پولی و مالی) بر بخش حقیقی

۹- جهش در جهت خودکفایی

۱۰- تقویت دیپلماسی اقتصادی و تجاری (دیپلماسی فعال و دوسویه)

۱۱- حرکت به سمت اقتصاد مردمی

۱۲- حرکت براساس برنامه و پرهیز از تصمیمات عجولانه

۱۳- استفاده حداکثری از زمان، منابع و امکانات

نتیجه گیری

اقتصاد مقاومتی یک اقتصاد درونزا، پویا و مردم نهاد است. اقتصاد مقاومتی یک فرهنگ است با خرده فرهنگهای متعدد که هم هدف است و هم وسیله.

اقتصاد مقاومتی عاملی است برای شکوفایی و رونق کسب و کار و درعین حال سدی است در راستای ضربه ناپذیری در مقابل توطئه ها و کارشکنی های دشمنان و تلاطمات اقتصادی داخلی و خارجی.

برای تحقق اقتصاد مقاومتی ارکانی بایسته است که اهم آن شامل حوزه هایی از قبیل بانکداری، دانشگاه، صنایع کوچک و متوسط، کشاورزی، رسانه، سبک زندگی (الگوی اصلاح مصرف)، کارآفرینی و... می باشد.

الزامات اقتصاد مقاومتی خود نیز مسئله ای است که باید برای نیل به اهداف اقتصاد مقاومتی مهیا گردد. لذا برای بستر سازی باید تمام توان اجرایی در کوتاه مدت و بلندمدت در خدمت آماده کردن این الزامات قرار گیرد. از جمله این الزامات بطور اخص می توان به موارد ذیل اشاره کرد:

- همانطور که در صنایع نظامی به حدی قدرتمند شده ایم که کسی جرئت تجاوز به کشور را ندارد؛ اقتصاد نیز بایستی به گونه ای قوی و مقاوم شود که هیچ شوک اقتصادی نتواند اقتصاد کشور را متزلزل نماید.
- رونق تولید براساس ظرفیتهای داخلی، نیروی متخصص داخلی و سرمایه ایرانی، محور اساسی اقتصاد مقاومتی است.
- بانک مرکزی بایستی با دقت بیشتر بر جریان تسهیلات بانکی نظارت کند تا منابع بانک ها به سمت تولید سوق پیدا نماید.

- اقتصاد مقاومتی یک راهبرد ملی و جامع است. مسلماً چنین رویکرد و راهبردی نیازمند یک متولی مشخص است؛ همانند دفاع مقدس که راهبری یک عملیات بر عهده یک فرمانده بود.
  - اقتصاد مقاومتی منحصر به یک وزارتخانه و یک بخش خاص نیست و موضوعی فرابخشی است که اهتمام و جدیت سایر دستگاهها و ارگانها را نیز می طلبد.
  - باید یک نقشه راه وجود داشته باشد و براساس نقشه راه مشخص و برنامه ریزی عملیاتی وظیفه کمی و کیفی هر یک از دستگاهها تعیین شود تا نه تنها در انجام امور، موازی کاری و خللی ایجاد نشود، بلکه اقتصاد مقاومتی به عنوان یک موجود زنده، به طور متوازن و یکپارچه رشد نماید.
  - اقتصاد مقاومتی به هیچ عنوان به معنای انزوا و خود کفایی مطلق نیست.
- نکته آخر این که، باید در برآورده شدن اقتصاد مقاومتی همانطور که در متن پیش رو به آن اشاره گردید؛ برای جایگاه ارزشمند مردم اهمیت ویژه ای قائل شد و سایر مؤلفه ها و ارکان حول این محور تنظیم و آماده گردند و مسئولان اقتصادی باید به نقش راهبری و نظارتی خود و تدوین قوانین سازگار با روح مردم نهاد اقتصاد مقاومتی پرداخته و در راستای اصل ۴۴ قانون اساسی مسیر را برای مردم هموار نمایند.
- پیشنهاد می شود با توجه به بسط بودن و چند وجهی بودن موضوع اقتصاد مقاومتی؛ در تحقیقات آتی به موضوعاتی همچون فرهنگ سازی در اقتصاد مقاومتی، رابطه سبک زندگی با اقتصاد مقاومتی، ظرفیتهای مردمی و مشارکت مردمی و جهادی در حوزه اقتصاد مقاومتی، نقش دشمنان در عدم تحقق اقتصاد مقاومتی، نقش رسانه در پیشبرد اقتصاد مقاومتی و ... به عنوان موضوعاتی اصلی برای تحقیق پرداخته شود.

منابع

- احمد پور داریانی، محمود، فقیهی، سیدمحمد، (۱۳۸۵)، مبانی کارآفرینی، چاپ اول، تهران: انتشارات فراندیش
- پیغامی، عادل، (۱۳۹۱)، اقتصاد مقاومتی، اقتصاد ترمیمی یا دفاعی، پژوهش های دانشگاه امام صادق تار، فتح الله، سید شکر، خشایار، گویانی، زهرا، (۱۳۹۱)، اقتصاد مقاومتی و مؤلفه های آن، انتشارات دفتر مطالعات اقتصادی مرکز پژوهش های مجلس شورای اسلامی، تهران.
- حبیبی، حسن، منعم، روح الله، (۱۳۹۱)، کارآفرینی زیربنای اقتصادمقاومتی، همایش ملی و بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، دانشگاه گیلان.
- سهرابی، روح الله، همایی، مهتاب، (۱۳۹۱) ف شناسایی ورتبه بندی مهم ترین چالش های اقتصادی درصنایع کوچک و متوسط در راستای استقرار اقتصاد مقاومتی، همایش ملی و بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، دانشگاه گیلان.
- طیبی، سیدکمیل، زمانی، زهرا، ابراهیمی، نسرین، (۱۳۹۱)، اثر کارآفرینی و توسعه بنگاههای کوچک و متوسط بر اشتغال، فصلنامه توسعه کارآفرینی، شماره ۲۲، ۱۶۴-۱۴۵.
- ممبینی، یعقوبی، (۱۳۹۱)، مؤلفه ها و شاخص های اقتصاد مقاومتی، همایش ملی و بررسی و تبیین اقتصاد مقاومتی، دانشگاه گیلان.
- یونیدو، (۲۰۰۳)، استراتژی افزایش مشارکت مؤثر و رقابتی بخش صنایع کوچک و متوسط در اقتصاد جمهوری اسلامی، عبدالرضا، شقاقی و مسعود شفیعی (مترجمان)، چاپ اول، تهران: مؤسسه فرهنگی رسا

SID

سرویس های ویژه

سرویس ترجمه تخصصی

کارگاه های آموزشی

بلاگ مرکز اطلاعات علمی

سامانه ویراستاری STES

فیلم های آموزشی

کارگاه های آموزشی مرکز اطلاعات علمی

مقاله نویسی علوم انسانی

مقاله نویسی علوم انسانی

اصول تنظیم قراردادها

اصول تنظیم قراردادها

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله

آموزش مهارت های کاربردی در تدوین و چاپ مقاله